

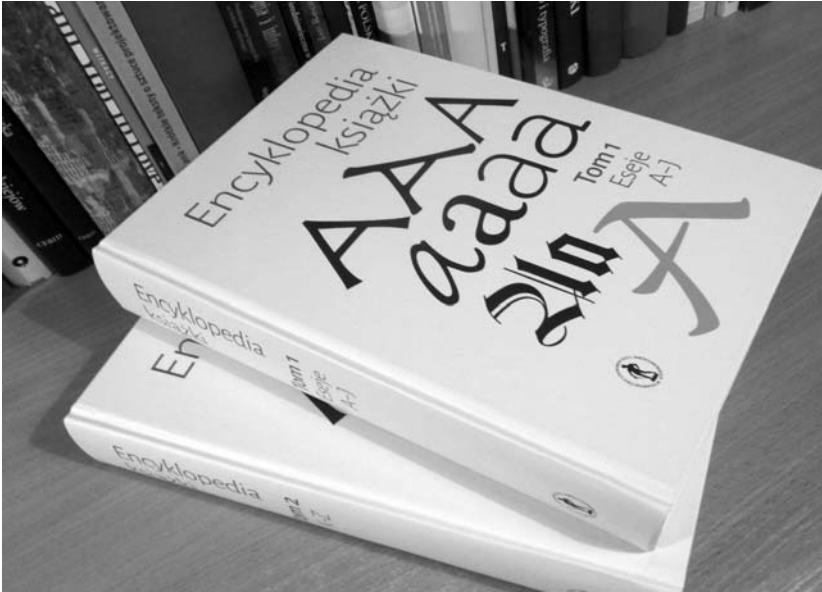
Długo oczekiwane kompendium

Encyklopedia książki. T. 1. Eseje, A–J, T. 2. K–Z.
Red. Anna Żbikowska-Migoń, Marta Skalska-Zlat.
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego,
Wrocław 2017, ss. 780 + 772. ISBN 978-83-229-3543-9.

Czterdzieści sześć lat upłynęło od opublikowania w wydawnictwie Polskiej Akademii Nauk – Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich (Wrocław–Warszawa–Kraków, 1971) *Encyklopedii wiedzy o książce* popularnie zwanej EWoK-iem. Historia powstania tego tezaursu liczącego ok. 6000 haseł szczegółowych i przeglądowych sięga jednak znacznie dalej, lat 50. ubiegłego wieku, do inicjatywy Jana Muszkowskiego i prac redakcyjnych Aleksandra Birkenmajera. Do pisania haseł i redagowania dzieła zaangażowano wówczas ponad czterysta osób, które miały ambicje objąć tematem wszystkie aspekty powstawania i funkcjonowania książki na przestrzeni dziejów. EWoK dobrze służył jako informatorium przez wiele lat, do czasu gdy zmiany technologii edytorsko-poligraficznych, technik dystrybucji i udostępniania, a także fizycznej postaci książki nabrały zawrotnego tempa czasów współczesnych

Książka jest przedmiotem wspólnej troski wydawców i poligrafów, są więc oni żywotnie zainteresowani zmianami zachodzącymi w Galaktyce Gutenberga. Obecne wśród niemałej liczby profesjonalistów, teoretyków i praktyków niepokoję i kontrowersje związane z książką – nośnikiem wiedzy i kultury – nie wynikają z estetycznych i technicznych mankamentów współczesnej książki jako przedmiotu, ale ze zmian technologicznych w otaczającej nas przestrzeni informacyjnej, pojawienia się nowych form edukacji i zmiany przyzwyczajeń czytelniczych. Nic więc dziwnego, że twórców *Encyklopedii książki* motywowała chęć ukazania bibliologii i szeroko pojętej kultury książki nie tylko w odniesieniu do dziejów książki liczonych w tysiącach lat, ale też w korelacji z nowoczesnością i perspektywami rozwoju w przyszłości.

Kilkunastu redaktorów i blisko dwustu autorów pod naczelną redakcją prof. Anny Żbikowskiej-Migoń i prof. Marty Skalskiej-Zlat w oparciu o grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, pracowało nad merytoryczną zawartością *Encyklopedii książki*. Przez ostatnie pięć lat intensywnie. Wśród współtwórców dzieła: księgoznawców i historyków, bibliotekarzy i bibliografów, wydawców, księgarzy i antykwariuszy, znaleźli się także poligrafiowie, m.in. prof. Herbert Czichon, prof. Stefan Jakucewicz, dr inż. Marek Kryczka czy też piszący te słowa.

Centrum tematyki *Encyklopedii* obejmującej wszystkie aspekty powstawania i funkcjonowania książki stanowi gruntowne przedstawienie problematyki, struktury, rozwoju i metodologii badań: bibliologii, bibliotekoznawstwa oraz informatologii. Opisano również piśmiennictwo, warsztat naukowy i informacyjny wymienionych dziedzin, a także instytucje naukowe, czasopisma specjalistyczne i związki z innymi dyscyplinami nauki.

Kolejny obszar tematyczny to cywilizacyjna rola książki jako narzędzia komunikacji społecznej w kulturze, edukacji i ideologii. Do obszaru tego przylega rozległy krąg zagadnień związanych z estetyką książki, jej zdobnictwem, ilustratorstwem i projektowaniem typograficznym.

Zespół zagadnień związanych z ewolucją książki jako przedmiotu fizycznego przedstawiono w pełnym zakresie: od tabliczki glinianej do książki elektronicznej. Mamy więc informacje o materiałach piśmiennych, głównie papierze, o poligrafii, a także o książce rękopiśmiennej i drukowanej, jej morfologii, typach i rodzajach.

Ze społecznym obiegiem książki wiąże się grupa tematów dotyczących zawodowego edytorstwa, księgarstwa i bibliotekarstwa oraz zarządzania informacją i wiedzą. Nie pominięto również informacji o bibliofilstwie. Obszernie przedstawiono też kwestie czytelnictwa i samego czytelnika książek jako kategorii badawczej.

Zamieszczono hasła prasoznawcze: definicje, funkcje i cechy publikacji prasowych oraz informacje o konwergencji multimedialnej, a także innych dokumentach nieksiążkowych: drukach ulotnych, dokumentach życia społecznego, normach i patentach, muzykaliach, kartografii, grafice warsztatowej oraz archiwaliach różnego rodzaju.

Na oba tomy *Encyklopedii książki* składają się dwie części o różnej strukturze tekstowej. Pierwsza to eseje polskich badaczy książki i innych środków przekazu,

kompleksowo prezentujące problematykę wybranych obszarów księgoznawstwa. Drugą zaś część stanowi ułożone alfabetycznie inwentarium haseł rzeczowych i przeglądowych.

Zbiór esejów o wymownych tytułach otwiera tekst Krzysztofa Migonia, znanego teoretyka księgoznawstwa, *Bibliologia – nauka o kulturze książki*. Walenty Pisarek, językoznawca i prasoznawca, przedstawia *Transformacje komunikacji społecznej na przełomie XX i XXI wieku*. Następne są Maciej Matwijowa *Od tabliczki glinianej do tabletu. Dzieje książki oraz Prasa – drugi esej* Walentego Pisarka. *Sztuka w książce – książka w sztuce* to tekst Małgorzaty Komzy. Anna Gruca przedstawia *Wkład bibliofilstwa w rozwój bibliologii*, a Aneta Firlej-Buzon opisuje *Zazwyczaj wyrzucane, dokumenty codziennego użytku*.

Kolejny esej, Janusza Kosteckiego *Czytelnictwo w Polsce – trwanie i zmiany*, tematycznie wiąże się z następnym: *Lektura – przekaz, komunikacja czy relacja* autorstwa Ireny Sochy. Problemami informatologii zajęła się Barbara Sosińska-Kalata w studium *Książka (dokument) w środowisku informacyjnym*. Serię jedenastu esejów zamyka Bogumił Staniów tekstem *Biblioteki i bibliotekarstwo – od książki do czytelnika*.

Druga, znacznie obszerniejsza część *Encyklopedii książki*, którą stanowi zbiór haseł, jest przygotowana w inny sposób niż to było w dwudziestowiecznej *Encyklopedii wiedzy o książce*. Rezygnując z wielu rzeczowych haseł szczegółowych na rzecz obszernych, przeglądowych haseł problemowych, redaktorzy uzyskali efekt kompendium wiedzy jako dzieła do studiowania. Pomysł ze wszech miar słuszny w czasach, gdy szczegółowe informacje można bez trudu odszukać w internecie, a znalezienie systematycznego i kompleksowego przeglądu tematu w sieci jest kłopotliwe lub wręcz niemożliwe.

Środowisko osób związanych zawodowo z książką, zarówno teoretyków księgoznawców, jak i praktyków: wydawców, księgarzy, bibliotekarzy, ale też i twórców książek: poligrafów, projektantów typografów i operatorów DTP dość długo oczekiwało *Encyklopedii książki*. Dzisiaj możemy podziękować paniom profesor Annie Żbikowskiej-Migoń i Marcie Skalskiej-Zlat oraz Wydawnictwu Uniwersytetu Wrocławskiego za doprowadzenie dzieła do szczęśliwego finału i za to, że na półce stoją pod ręką dwie okazałych rozmiarów użyteczne księgi.

Andrzej Tomaszewski